

Sånglärkorna vid Ängfallet

Magnus Persson

Under våren 2014 pågick en studie av jordbrukets växtskyddsmedels eventuella påverkan på markhäckande fåglar i Kvismaren. Studien innefattade sånglärka, stare, ortolansparv och gulsparr. Ett av områdena där vi letade bon för provtagning var vallodlingen strax norr om fågelstationen. Sörbnäs AB bedriver här ekologisk odling av foder till sina mjölkkor, och vallodlingen hyste gott om sjungande lärkor. Vad som hände här vid den första slåttern får varje människa att börja fundera.

Metodik

Olika åkrar där de aktuella fågelarterna sånglärka, ortolansparv och gulsparr förekom spanades av ungefär varannan dag från grusvägar, åkerholmar och i skydd av diken. Sjungande lärkor och annan närvaro registrerades på kartblad för att sedan sammanställas till en grov revirkartering. Inventerare var Nico De Laat, Torben Langer, Marianne Stoessel och Magnus Persson. Studien pågick från början av maj till mitten av juli 2014.

Studieområdet

Studieområdet täckte delar av Kvismardalen, men här redovisas endast resultaten



för fältet norr om fågelstationen. Fältet är ca 30 hektar stort och lantbrukaren bedriver här ekologisk vallodling, se figur 1. Inom den markerade delen av åkermarken på flygfotot fanns 1–2 lärkopar per hektar. (Det totala antalet par karterades dock inte utan avsikten var närmast att hitta ett antal bon med ungar att ta prov på.) Området hyste även häckande ängspiplärka, gulärla och ortolansparv. Den lilla gula rutan sparades vid första slåttern och här fanns ett lärkbo med tre ungar.

Mål och syfte

Målet var att hitta lärkbon för att kunna ta blodprov från boungarna. Rester av bekämpningsmedel i blodprov från lärk-ungar häckande på ekologiskt odlad mark skulle sedan jämföras med blod från lärk-ungar på konventionell, besprutad mark. Frågan var om det fanns lägre halter av bekämpningsmedel i blodet från lärk-ungar från ekologisk mark jämfört med dem som häckade på besprutade arealer. Blodanalyser från 2014 kunde inte påvisa några tydliga skillnader men studien kommer att fortsätta under 2015 för att få tillgång till ett större analysmaterial.

Figur 1. Det ljusgula fältet (ca 30 ha) är en vallodling som hyste 1–2 häckande lärkor per hektar. Den lilla gula rutan (0,5 ha) markerades och sparades oskördad vid första slåttern som ägde rum den 27 maj 2014.

Figure 1. The light yellow area (about 30 ha) is a grass area with 1–2 breeding pairs of Skylark per hectare. The small yellow square (0.5 ha) was marked and kept uncut at the first harvest the 27th of May 2014.



Slätteraggregatet rundar den utmärkta rutan på 0,5 ha där ett lärkpar hade bo med tre ungar den 27 maj 2014. Foto: Magnus Persson.

The mower is driven around the marked area where a pair of Skylarks had a nest with three chicks the 27th of May 2014. Photo: Magnus Persson.

Beskrivning

Under maj fanns uppskattningsvis i medeltal 1–2 lärkpar per hektar på det aktuella fältet. Utmed kantzoner mot skog och dungar fanns inga lärkor. Tätheten var högst i de centrala delarna, alltså en bit bort från lövskogsdungarna. Lärkorna har hållit sina revir sedan de kom i början av mars och inte förrän i mitten av maj såg vi den första fågeln med bomaterial i näbben. Det innebär att lärkorna tillbringat över två månader på plats utan att ha påbörjat med sina bobestyr. Bara detta är en intressant iakttagelse. Varför de anländer så pass tidigt till sina häckplatser för att sedan vänta med sin häckning är kanske en kombination av att de vill säkra sina revir mot inkräktare genom att anlända tidigt och sedan vänta tills vallgrödan blivit hög nog för att dölja bona. På åkrarna omkring såddes enbart vårsäd så de lämpade sig inte för boplacering.

I slutet av maj låg alltså många honor och ruvade sina ägg. Samtidigt var det dags att ta första vallskörden. En vallodling i Närke skördas två, ibland tre gånger per säsong.

När första slåttern skedde den 27 maj fanns det sannolikt en hel del bon med nykläckta ungar. Vi antog att detta skulle förstöra både vår studie och så gott som alla bon, så vi kom överens med markägaren att åtminstone lämna ett halvt hektar orört där vi visste att det fanns ett bo. Vi märkte ut en ruta med stolpar och avspärrningsband och iakttog på plats under slåttern vad som hände.

Lärksången tystnar efter slåttern

Kräkor, korpar och kärrhökar patrullerade bakom traktorn och över det nyslagna fältet och hittade en del ägg, fågelungar och sannolikt även sorkar att kalasa på. Ett av lärkbona som vi hade särskild kontroll såg vi plundras av kråka, som åt upp ungarna.

Under dagen för slåttern såg vi inga tecken på att någon lärka skulle ha bo i den markerade rutan, trots att vi studerade området länge och väl. Sannolikt var det för många faror som lurade med både traktor och rovfågel. Lärkföräldrarna kan ha löst matningen av ungarna med att krypa på marken med föda in till boet. Den 28 maj (dag 2) var vi på plats igen och vi märkte då att hela fältet hade tystnat!

Dagen innan slåttern fanns där massor av sjungande sånglärkor. Nu var det helt tyst. Vi satte oss och spanade på den sparade rutan. Efter en stund såg vi ett lärkpar komma flygande med mat i näbben och landa i det ca 40 cm höga gräset. Vi hade alltså räddat ett lärkbo från slåttern. Detta var den 29 maj och vi hittade sedan boet med tre stycken lärkungar som var cirka 4 dagar gamla. På dem togs blodprov.

På det slagna fältet växte ny vegetation upp och ett fåtal par påbörjade en andra



Ett lärkbo som länsats av kråka efter slåttern den 27 maj 2014. Foto: Magnus Persson.

A Skylark nest predated by Crow after mowing the 27th of May 2014. Photo: Magnus Persson.

kull, dock inte alls alla par som varit där förut. Lärkorna kunde nu också utnyttja angränsande fält där grödan av spannmål nu vuxit upp. Vi såg ånyo matning av ungar i vallodlingen den 20 juni, vilket innebar att de troligen precis hann få ut flygfärdiga ungar innan nästa slåtter ägde rum. Den skedde i början av juli.

Slutsats

Det är ren tur om markhäckande tättingar på åkermark lyckas få in en hel häckningscykel mellan första och andra slåttern i en vallodling. Endast genom att ha tur med tajmingen lyckas sånglärka, och även ängspioplärka, gulärta och ortolansparv, att få ut flygga ungar. Man kan önska sig att fågelskådare och lantbrukare kan sätta sig ner och starta en dialog för att minska de problem som den tidiga slåttern innebär.

Summary

A study about effect of pesticide on ground-breeding farmland birds was conducted during the spring 2014. One of the study areas was an ecological grass plantation with many singing Skylarks. We estimated that there were more than

one pair per hectare. When the first harvest was due we thought that there were several nests with eggs or small chicks. We asked the farmer if he could spare half a hectare where we had found a nest that we wanted to take blood samples from. After the harvest the cut part of the field was scanned by predators as Ravens, Crows and Marsh Harrier. Within a day all nests but the one in the spared area was predated. Later when the grass had grown a little some of the Skylark pairs, but not all, started a second brood and we think that they just were able to get the

second brood fledged before next harvest. We can conclude that Skylarks are lucky to get fledged young in between the harvest periods in modern farmland.



Tre lärkungar i bo den 29 maj 2014 norr om Ängfallet, Kvismaren. Foto: Magnus Persson.

Three Skylark chicks in a nest the 29th of May 2014 north of Ängfallet, Kvismaren. Photo: Magnus Persson.